

Pekka Myrskylä

HUKASSA

– *Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?*

YHTEENVETO

Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä noin 51 300. Tämä on noin 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista. Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta.

Syrjäytymisen kovassa ytimessä on 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. He ovat nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa. Kukaan ei tarkkaan tiedä keitä he ovat ja mitä he tekevät.

Ulkopuolisten nuorten paikantamisella on kiire. Ensisijainen keino ehkäistä syrjäytymistä ja nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille on koulutus. Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista 80 % ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä pienemmäksi koulutuksen suorittamisen todennäköisyys muuttuu.

Syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista joka kolmas on syrjäytynyt – kantaväestöön kuuluvista syrjässä on joka kahdeksas. Syrjäytyminen on läheisesti myös maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma.

Yleisestä mielikuvasta poiketen nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt viime vuosina vain vähän. Syrjäytyneiden nuorten osuus kaikista 15–29 -vuotiaista on vaihdellut 90-luvun alun lähes yhdeksästä prosentista nykyiseen viiteen. Vaikka syrjäytyneiden nuorten määrä onkin pysynyt suhteellisen tasaisena, eivät syrjäytyneet ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä. Viiden vuoden kuluessa 60 % syrjäytyneistä nuorista siirtyi töihin tai opiskelemaan, 40 % pysyy syrjäytyneenä.

Pekka Myrskylä on Tilastokeskuksen kehittämisspäällikkö

Johdanto: Keitä syrjäytyneet ovat?

Nuorten syrjäytymisen kysymys on todellinen ja vakava. Käytävän keskustelun ongelma on kuitenkin epämääräisyys. Esimerkiksi syrjäytyneiden nuorten lukumäärä saattaa heitellä useilla kymmenillä tuhansilla keskustelijoista riippuen. Jotta nuorten syrjäytymiseen pystytään mahdollisimman tehokkaasti puuttumaan, on selvitettävä mahdollisimman tarkasti keitä syrjäytyneet nuoret ovat ja selvennettävä syrjäytymisen käsite. On myös tunnistettava niitä nuorten ryhmiä, joissa syrjäytymisen riski on suurin.

Syrjäytyminen on laeva ilmiö, jolla tarkoitetaan usein laajaa psyykkis-aineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle tai erilaisia päihderiippuvuuksia ja rikollisuuden muotoja. Tässä analyysissä syrjäytymistä lähestytään tilastojen, lähinnä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston¹ kautta. Tarkoitus on hahmottaa tätä kautta syrjäytyneiden nuorten (15–29 v.) määrä ja tämän joukon rakenne.

15-29-vuotiaat

Kaikkiaan 1 005 927 henkilöä
Syrjäytyneitä 51 341 henkilöä (5 %)

Syrjäytyneistä

Tyött. työnhakijoita 18 830
Muita 32 511

Miehiä 64 % (32 871 hlöä)
Naisia 36 % (18 470)

Kantaväestöä 67 %
Vieraskielisiä 23 % (11 850 hlöä)

Syrjäytyneistä miehistä

Kantaväestöä 78 % (25 662 hlöä)
Vieraskielisiä 22 % (7 209)

Syrjäytyneistä naisista

Kantaväestöä 75 % (13 829 hlöä)
Vieraskielisiä 25 % (4 641)

Vain peruskoulun suorittaneet

Kaikki 407 942
Syrjäytyneet 51 300 (12,6 %)

Vain peruskoulun suorittaneesta kantaväestöstä syrjäytyneinä

Miehistä 13 %
Naisista 8 %

Vain peruskoulun suorittaneista vieraskielisistä syrjäytyneinä

Miehistä 33 %
Naisista 26 %

Tässä analyysissä on poistettu koko 15–29 -vuotiaitten joukosta ne, jotka ovat työelämässä tai opiskelussa tai eivät muilla tavoin täytä syrjäytymisen kriteereitä. Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Esimerkiksi toisen asteen tutkinnon suorittanut nuori ei määritelmällisesti kuulu syrjäytyneiden joukkoon.

Mielenterveys- tai päihdeongelmien, rikollisuuden tai muiden syiden takia yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuneiden ihmisten määrää ei tässä pystytä arvioimaan, koska rekisteröityjä tietoja on vähän eikä näitä nuoria löydetä survey-tutkimuksissakaan.

Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä 51 341. Tämä on noin 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista.

Miehiä syrjäytyneistä nuorista oli 64 % ja naisia 36 %. Syrjäytyneistä liki joka neljäs on vieraskielinen. Perusasteen koulutuksen suorittaneista nuorista syrjäytyneinä oli 12,6 %.

Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli 18 830 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 511. Nämä 32 511 ulkopuolista nuorta eivät käy töissä tai opiskelle. He ovat nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa – kukaan ei tarkkaan tiedä, millaisia he ovat tai mitä he tekevät. He ovat syrjäytymisongelman kova ydin.

Työttömiksi rekisteröityneiden nuorten asema on parempi kuin täysin ulkopuolisten, koska työnhakijat voivat saada työvoimakoulutusta tai päästä sijoitustoihin. Molemmat toimenpiteet lisäävät selvästi mahdollisuutta päästä avoimille työmarkkinoille. On erittäin huolestuttavaa, että juuri kriittisessä vaiheessa elämää yli 30 000 nuorta katoaa järjestelmän näköpiiristä.

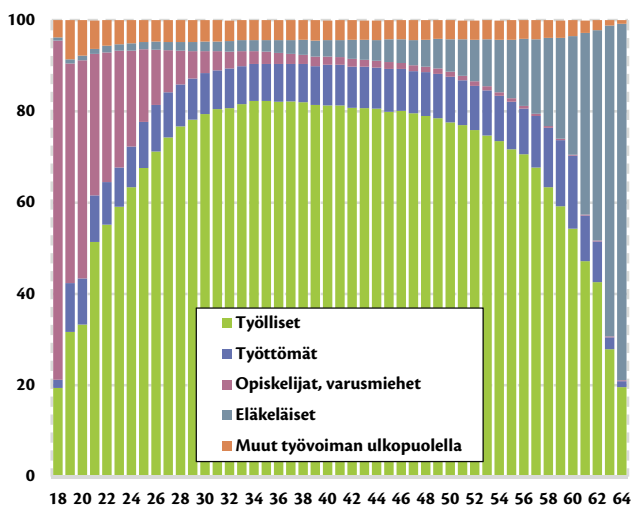
Ulkopuolisten nuorten paikantamisella on kiire. Ensisijainen keino ehkäistä syrjäytymistä ja nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille on koulutus.

Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä 15–29 -vuotiaista nuorista 80 % ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä pienemmäksi koulutuksen suorittamisen todennäköisyys muuttuu. Niistä peruskoulun päättäneistä nuorista, jotka ovat yhden vuoden syrjässä, enää 40 % suorittaa jonkin perusastetta korkeamman tutkinnon. Jos ulkopuolisuutta jatkuu kolme vuotta, alenee tutkintoja suorittavien osuus 20 prosenttiin. Loppuvuodet perusasteen ja jatko-opintojen välissä ovat siis kohtalokkaita.

Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta

Syrjäytyneiden ydinryhmässä on toki monia, joihin syrjäytymisen käsite kansantajuisesti ymmärrettyinä ei sovi. Tähän tilastolliseen ryhmään kuuluu mm. oppilaitoksiin pyrkiviä nuoria, valmentautuvia urheilijoita, ns. pimeää työtä tekeviä, omaishoitajia, kolmannella sektorilla palkatta toimivia ja tulottomia taiteilijoita. Ryhmä on hyvin kirjava ja sen yhteisenä piirteenä on ainoastaan se, että siihen kuuluvien ihmisten toiminnoista ei jää mitään merkintöjä verotus-, työeläke- tai opiskelijarekistereihin.

Kuvio 1 Kaikkien miesten toiminta vuonna 2010, %

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Taulukko 1 Työvoiman ja opiskelun ulkopuolella olevat vuonna 2010

	Yhteensä	Perusaste	
		Miehet	Naiset
Kok. summa	407 942	218 932	189 010
Niistä ulkop. yht.	51 341	32 871	18 470
Työttömät	18 830	12 171	6 659
Muut tv:n ulkop.	32 511	20 700	11 811
Kantaväestöön kuuluvat			
Kok. summa	367 801	196 852	170 949
Niistä ulkop. yht.	39 491	25 662	13 829
Työttömät	15 543	10 229	5 314
Muut tv:n ulkop.	23 948	15 433	8 515
Vieraskielinen			
Kok. summa	40 141	22 080	18 061
Niistä ulkop. yht.	11 850	7 209	4 641
Työttömät	3 287	1 942	1 345
Muut tv:n ulkop.	8 563	5 267	3 296

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Syrjäytyneiden pääjoukon (51 300) lisäksi työmarkkinoiden ulkopuolella on paljon nuoria, joita ei lasketa syrjäytyneiden marginaaliin. Esimerkiksi vuonna 2010 lapsiaan hoiti kotona 8 443 naista (ikäryhmässä 15–29), jotka olivat suorittaneet vain perusasteen koulutuksen. Vaikka heitä ei lasketakaan syrjäytyneiden ryhmään, he nostavat työvoiman ulkopuolisen määrän 59 784 nuoreen.

Koska syrjäytyneiksi lasketaan vain sellaiset nuoret, jotka eivät ole suorittaneet peruskoulun lisäksi muuta koulutusta, jäävät syrjäytymistilaston ulkopuolelle myös keskiasteen tutkinnon suorittaneet työttömät ja ulkopuoliset nuoret. Samassa 15–29 -vuotiaiden ryhmässä oli vuonna 2010 näitä keskiasteen suorittaneita työttömiä ja ulkopuolisia nuoria 51 844. Kotonaan lapsia oli hoitamassa 8 703 keskiasteen suorittanutta naista.

Onko syrjäytyminen sukupuoli-kysymys?

Syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma. Vuonna 2010 kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä nuorista oli miehiä. Pelkän perusasteen koulutuksen varassa oli kaikkiaan 218 932 miestä (15–29). Heistä syrjäytyneitä oli 15 %. Samassa ikähaarukassa kaikista naisista (189 010 henkeä), jotka olivat perusasteen koulutuksen varassa, syrjäytyneitä oli 9,8 %. Sukupuolesta riippumatta, kaikista pelkän perusasteen suorittaneista nuorista syrjäytyneitä oli 12,6 %.

Akuutein syrjäytymisongelma on niillä miehillä, jotka ovat vieraskielisiä ja perusasteen koulutuksen varassa. Heistä syrjäytyneinä oli 33 % eli kolmannes.

Kaikista syrjäytyneistä nuorista miehistä kantaväestöön kuuluvia oli 78 % ja vieraskielisiä 22 % Syrjäytyneistä naisista kantaväestöön kuuluvia oli 75 % ja vieraskielisiä 25 %.

Kaikista kantaväestöön kuuluvista pelkän perusasteen suorittaneista 15–29 -vuotiaista miehistä syrjäytyneitä oli 13 %. Samaan ikäryhmään kuuluvista vieraskielisistä miehistä (perusasteen varassa) syrjäytyneinä oli 33 %. Pelkän perusasteen suorittaneiden naisten kohdalla luvut ovat 8 % (kantaväestö) ja 26 % (vieraskieliset).

Jos ero nuorten miesten ja naisten syrjäytymisessä on iso, kantaväestön ja vieraskielisten nuorten ero on huima.

Syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma – kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä nuorista on miehiä

Syrjäytyneiden nuorten miesten tilastoa heikentää hieman se, että syrjäytyneiksi ei lasketa naisia jotka hoitavat lapsiaan kotona. Vuonna 2010 lapsiaan oli kotona hoitamassa 8 443 vertailuryhmään kuuluvaa naista.

Kuvioon 1 on kerätty kaikkien työikäisten (18–64-vuotiaiden) miesten toiminta koulutustaustasta riippumatta vuonna 2010. Siitä on selkeästi nähtävissä, että muiden työvoiman ulkopuolisten osuus on suurin 19-vuotiaiden miesten keskuudessa (8,7 %) ja 20-vuotiaiden miesten keskuudessa (7,0 %). 25-vuotiaiden miesten kohdalla osuus tasoittuu noin neljään prosenttiin, jossa se pysyy aina 58 ikävuoteen asti. 58 ikävuoden kohdalla muiden ulkopuolisten osuus kääntyy laskuun. Miesten työttömyys ei siis olekaan suurinta nuorten miesten kohdalla, vaan 57–60-vuotiaiden miesten joukossa.

1990-luvun laman jälkeen Suomeen jäi elämään omituinen ”rakennetyöttömyys”. Tälläkin hetkellä kaikissa kuvion 1 esittämässä miesikäluokissa vallitsee 8–10 % työttömyys, jota ei ollut ennen lamaa. Naisten työttömyys on hieman pienempi. Myös jääminen työmarkkinoiden ulkopuolella muista syistä yleistyi hieman laman jälkeen.

Tällä hetkellä 30–50-vuotiaista miesikäluokista on töissä vain 80 %. Ennen lamaa työssäkäyvien osuus oli yli 90 %. Naisilla muutos ei ole yhtä suuri, koska naisten työllisyys nousi koko 1970- ja 80-lukujen ajan ja miltei saavutti miesten työllisyyden vuonna 1990. Lama-aika pudotti molempien sukupuolten työllisyyttä selvästi, mutta laman jälkeen naiset ovat ohittaneet työllisyydessä miesten tason.

syyttä selvästi, mutta laman jälkeen naiset ovat ohittaneet työllisyydessä miesten tason.

Syrjäytyneistä lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia

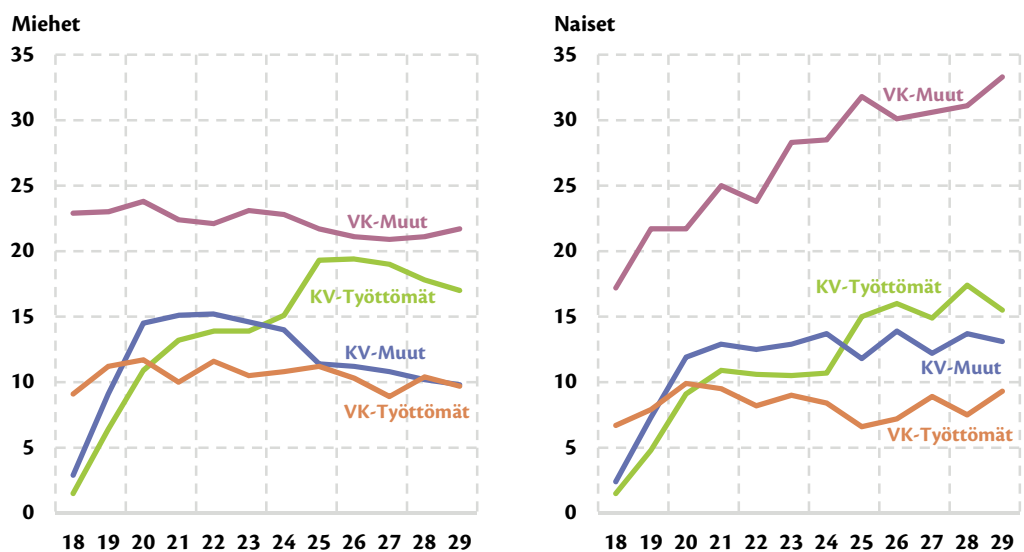
Syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajamiesten työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit ovat lähes kolminkertaisia, kun heitä verrataan kantaväestöön kuuluviin kouluttamattomiin miehiin. Kun vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista syrjässä oli joka kolmas, kantaväestöön kuuluvista syrjässä oli joka kahdeksas.

Syrjäytyminen on siis läheisesti myös maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma.

Maahanmuuttajataustaisen nuorten on huomattavasti vaikeampi päästä Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille kuin kantaväestön. Ulkopuolelle jäävät maahanmuuttajat ovat pääosin nuoria aikuisia, jotka etsivät Suomesta työ- ja/tai opiskelupaikkaa. Heillä ei yleensä ole perhettä turvanaan vaan enemmistö heistä elää yksin. Suurimmat syrjäytymisriskit ovat asunnottomilla maahanmuuttajilla (67 %) ja perheisiin kuuluvilla naisilla.

Maahanmuuttajamiesten syrjäytymisriskit ovat lähes kolminkertaisia, kun heitä verrataan kantaväestöön kuuluviin kouluttamattomiin miehiin

Kuvio 2 Työttömyys ja ulkopuolisuusriski vuonna 2010, kantaväestöön (kv) kuuluvat ja vieraskieliset (vk), %

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Maahanmuuttajaperheisiin kuuluvien naisten pääsy työmarkkinoille on joko erityisen vaikeaa tai sitten he eivät edes halua työmarkkinoille. Maahanmuuttajanaisista osalla voi kotiin jääminen kuulua kulttuuriin, vaikka heillä ei olisikaan lapsia. Kulttuurierot saattavat eri tavoin vaikeuttaa vieraskielisten naisten hakeutumista työmarkkinoille tai työtömiksi työnhakijoiksi. Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla vaikeudet ovat pienempiä, sillä heillä on enemmän kielitaitoa ja koulutusta.

Vuonna 1987 Suomessa oli 15–29 -vuotiaita nuoria 1 064 000 henkeä. Vuonna 2010 heitä oli ikäluokkien pienentyttyä enää 1 006 000. Kotimaisia kieliä puhuvien määrä on vähentynyt 115 000:lla. Samaan aikaan vieraita kieliä puhuvien nuorten määrä on kasvanut 57 000:lla eli 18-kertaistunut. Vieraskielisten tulomuutto on puolittanut nuorten kotimaisten nuorten vähenemän. Maahanmuuttajista yli 70 prosenttia on nuoria aikuisia. Suomi saa vuosittain noin 20 000 ulkomaalaista maahanmuuttajaa, eli nykyinen ulkomaalaisväestö lähes kaksinkertaistuu tällä vuosikymmenellä.

Kun otetaan huomioon maahanmuuttajien määrän kasvu ja vieraskielisten nuorten moninkertainen riski syrjäytyä, ensisijaiset keinot syrjäytymisen torjuntaan ovat maahanmuuttajanuorten tehokkaampi kotouttaminen sekä ohjaaminen koulutukseen ja työmarkkinoille.

Nykyinen ulkomaalaisväestö lähes kaksinkertaistuu tällä vuosikymmenellä

Onko syrjäytyminen lisääntynyt?

Aikasarjatiedot nuorten syrjäytymisestä vuosilta 1987–2010 osoittavat, että nuorten syrjäytyminen ei ole merkittävästi lisääntynyt, pikemminkin päinvastoin.

Vuonna 2006 syrjäytyneitä nuoria oli noin puolet vähemmän kuin vuonna 1992. Kuvio 3 osoittaa, että ulkopuoliseksi jääneiden ja työttömien nuorten määrän huippu (88 984) saavutettiin lamavuonna 1992; vuonna 2010 luku oli enää 59 784.

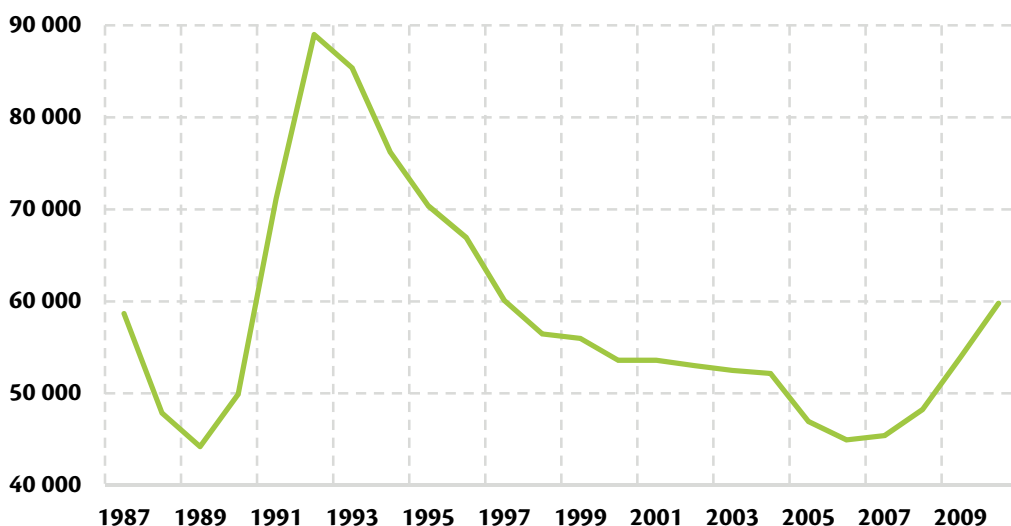
Syrjäytyneiden nuorten osuus kaikista 15–29 -vuotiaista nuorista on vaihdellut lähes yhdeksästä vajaa viiteen prosenttiin. Vuonna 2010 kaikista nuorista oli syrjäytyneinä 5 %. Kouluttamattomista nuorista syrjäytyneiden osuus on kaksin- tai kolminkertainen. Vuonna 2010 se oli 12,5 %.

Vaikka syrjäytyneiden määrä ei ole lähtenyt räjähdysmäiseen kasvuun, on tilanne huolestuttava. Suomalaisten nuorten ikäluokat ovat pienentyneet huolimatta viime vuosien hienoisesta syntyvyyden kasvusta. Vuonna 2010 Suomessa syntyi 60 980 lasta, vuonna 2008 syntyneitä oli 59 530. Vuonna 2010 syrjäytyneitä nuoria oli 51 341. Jos syrjäytyneisiin nuoriin lisätään kotona lapsiaan hoitavat vain peruskoulun suorittaneet naiset (8 443), on työmarkkinoiden ulkopuolisten nuorten määrä 59 784. Se on sat-

Vaikka syrjäytyneiden määrä ei ole lähtenyt räjähdysmäiseen kasvuun, on tilanne huolestuttava

Kuvio 3

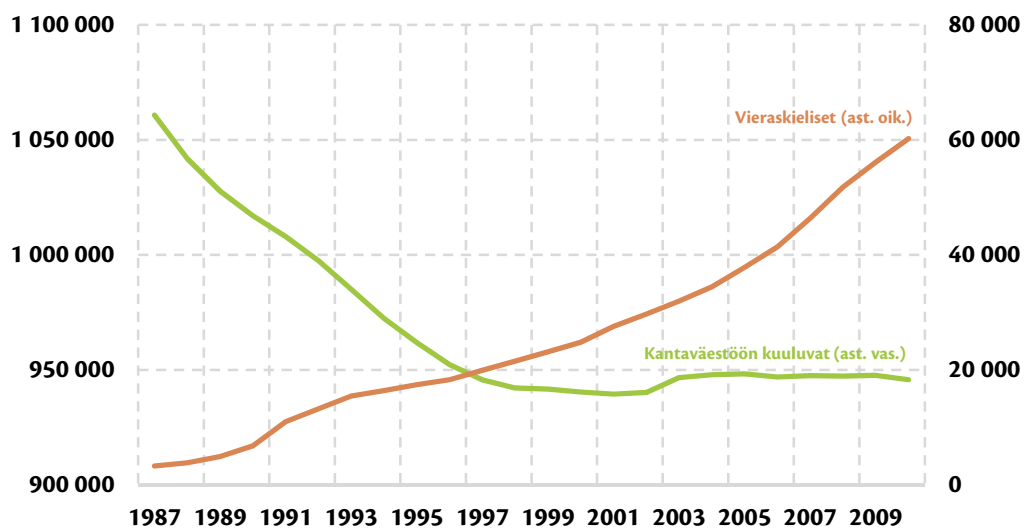
Vain peruskoulun suorittaneet syrjäytyneet 15–29 -vuotiaat vuosina 1987–2010, henkilöä

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Kuvio 4

Kantaväestöön kuuluvien ja vieraskielisten 15–29 -vuotiaiden määrä vuosina 1987–2010, henkilöä

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

tumoisin suunnilleen sama kuin vuosittain syntyvien lasten määrä.

Koska syrjäytyneiden nuorten määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena, voidaan sanoa, että käytännössä meillä on jatkuvasti ikäluokan verran syrjäytyneitä nuoria. Tässä pitää kuitenkin ottaa huomioon, että nämä syrjäytyneet nuoret eivät ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä. Kun samaa vuonna 2005 syrjäytyneiden nuorten ryhmää tarkasteltiin viisi vuotta myöhemmin (työ- ja elinkeinoministeriön tutkimus), syrjäytyneitä oli edelleen noin 40 %. Toisin sanoen niistä nuorista, jotka olivat vuonna 2005 syrjäytyneinä, noin 60 % ei ollut enää syrjäytyneiden joukossa vuonna 2010.

Perhetausta ja asumismuoto vaikuttavat

Ulkopuolisuuden riskiä kasvattaa nuoren asumistapa. Myös perhetaustan vaikutus on ilmeinen.

Jos nuorella on tukenaan edes toinen vanhemmista, putoaa syrjäytymisriski yksin asuvaan verrattuna alle kolmasosaan. Vieraskielisillä ei vanhempien läsnäololla ole aivan yhtä suurta vaikutusta. Syrjään jääneistä vieraskielisistä miehistä 61 % asuu yksin tai on vailla asuntoa, naisista 34 %. Kantaväestöön kuuluvista, syrjään jääneistä miehistä yksin asuu tai on vailla asuntoa 40 % ja naisista 32 %. Yksinasuminen on miehillä kaksin- tai kolminkertaista naisiin verrattuna, asunnottomuus taas noin kaksinkertaista.

Kantaväestöön kuuluvilla miehillä parisuhteen solmiminen alentaa syrjäytymisen riskiä. Naisilla parisuhteella on käänteinen vaikutus: yksinasuvan naisen ulkopuolisuusriski on 19 %, mutta lapsettomana parisuhteessa elävillä naisilla 32 %.

Joka kymmenes syrjäytyneistä nuorista on asunnottomon. Syitä asunnottomuuteen on monia. Esimerkiksi kun nuoren huostassa olo päättyy 18 vuoden iässä, ei kaikille kyetä järjestämään omaa asuntoa.

Syrjäytyneiden määrä perhetaustan ja asumismuodon mukaan

Syrjäytyneet miehet, asunnoton tai asuu yksin

Kantaväestö	40 %
Vieraskieliset	61 %

Syrjäytyneet naiset, asunnoton tai asuu yksin

Kantaväestö	32 %
Vieraskieliset	34 %

Ulkopuoliset nuoret

Yksin perheen ulkopuolella	16 000 (31 %)
Perheessä lapsen asemassa	20 100 (39 %)
Perheiden miehinä ja naisina	10 100 (20 %)
Asunnoton / laitoksessa	5 100 (10 %)

Syrjäytyneet miehet (kantaväestö)

Yksinasuva	28 %
Parisuhteessa	20 %

Syrjäytyneet naiset (kantaväestö)

Yksinasuva	19 %
Lapsettomana parisuhteessa	32 %

Taulukko 2

Syrjäytymisen riski asumismuodon ja perheaseman mukaan 2010, erikseen vieraskieliset

	Syrjään jääneet miehet		Miehiä yht.	Syrjään jääneet naiset ¹⁾		Naisia yht.	Syrjään jääneet			Mol. sp yht.
	miehet	riski-%	yht.	naiset ¹⁾	riski-%	yht.	yht.	riski-%	%	yht.
Yhteensä	32 871	15,0	218 932	18 470	12,1	152 993	51 341	14,5	100,0	353 298
Lapsi	13 206	8,8	149 669	6 915	6,1	113 844	20 121	8,0	39,2	251 125
Perheen mies – nainen	5 110	21,1	24 239	5 022	37,4	13 445	10 132	33,9	19,7	29 917
Yksin asuva	11 154	29,2	38 257	4 880	22,0	22 220	16 034	26,0	31,2	61 769
Asunnoton/laitos	3 401	50,3	6 767	1 653	47,4	3 484	5 054	48,2	9,8	10 487
Kantaväestöön kuuluvat										
Yhteensä	25 662	13,0	196 852	13 829	9,8	141 399	39 491	12,3	100,0	322 226
Lapsi	11 606	8,1	144 005	5 941	5,4	110 126	17 547	7,2	44,4	242 768
Perheen mies – nainen	3 869	19,8	19 502	3 384	32,0	10 576	7 253	30,5	18,4	23 743
Yksin asuva	7 857	27,9	28 191	3 501	19,3	18 133	11 358	23,8	28,8	47 811
Asunnoton/laitos	2 330	45,2	5 154	1 003	39,1	2 564	3 333	42,2	8,4	7 904
Vieraskieliset										
Yhteensä	7 209	32,6	22 080	4 641	40,0	11 594	11 850	38,1	100,0	31 072
Lapsi	1 600	28,2	5 664	974	26,2	3 718	2 574	30,8	21,7	8 357
Perheen mies – nainen	1 241	26,2	4 737	1 638	57,1	2 869	2 879	46,6	24,3	6 174
Yksin asuva	3 297	32,8	10 066	1 379	33,7	4 087	4 676	33,5	39,5	13 958
Asunnoton/laitos	1 071	66,4	1 613	650	70,7	920	1 721	66,6	14,5	2 583

¹⁾ Syrjässä olevista naisista poistettu alle 7-vuotiaiden äidit.

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Asunnottomia voi syntyä myös silloin, kun aikuis-tuvien nuorten koti hajoaa esimerkiksi kuolemanta-pauksissa, avioeroissa ja päihdeongelmien takia. Osa nuorista lähtee kotoa omasta aloitteestaan kun eivät kykene elämään vanhempiansa kanssa. Nuorilla voi myös olla omia ongelmia, jotka estävät kotona asu-misen.

Heikko-osaisuus periytyy

Syrjäytyminen periytyy voimakkaasti. Nyt syrjäyty-neinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Vaikeuksiin ajautu-neissa perheissä las-ten syrjäytymisriski on korkein. Heikot kotiolot jättävät lap-set selviytymään ilman taloudellista tai muuta tukea.

Vanhempien sosioekonomisen aseman lisäksi, syr-jäytymiseen vaikuttaa vanhempien koulutuksen ta-so. Kouluttautumattomiksi ja ulkopuolisiksi jäävien nuorten isistä noin puolella on vain perusasteen koulu-tus ja 40 %:lla ammattikoulututkinto. Syrjäytyneiden

nuorten äideistä 85 %:lla on ainoastaan perusasteen tai keskiasteen koulutus.

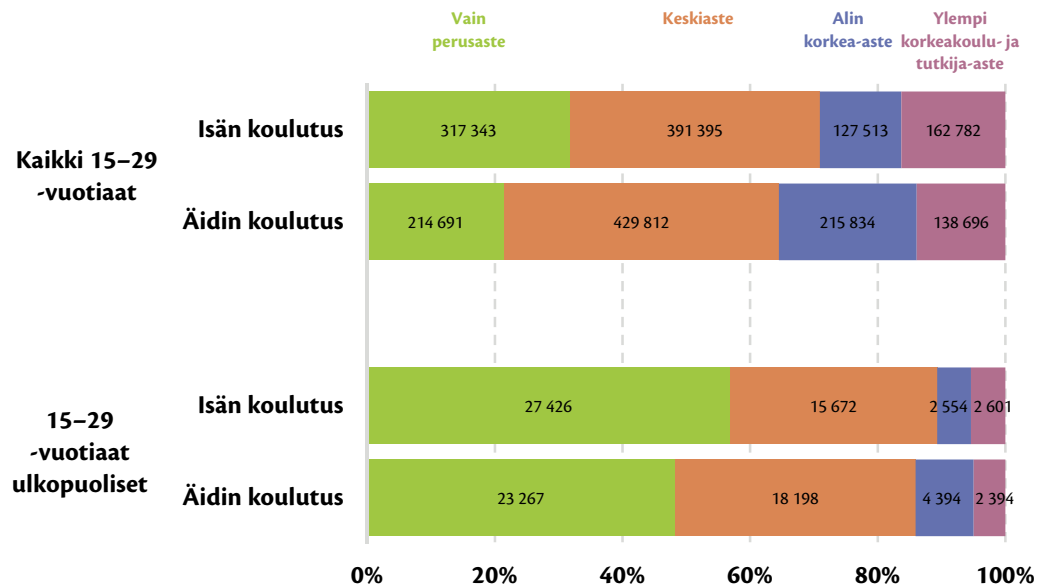
Huostaan otetuista moni putoaa

Syrjäytymisen juuret ovat usein syvällä nuorten lapsuu-dessa ja perheiden sisäisissä ongelmissa. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta keskeistä on mahdollisimman var-hainen puuttuminen ja ongelmallisten perheiden tu-keminen.

Lähes 17 000 lapsella ja nuorella on kotioloissaan sellaisia kriisejä, että yhteiskunta on ottanut heistä huolehtimisen vastuulleen. Valtaosa heistä on huos-taan otettuna. Lisäksi yhteiskunnan avohoidossa on noin 80 000 nuorta. Taustalla voi olla se, ettei van-hempia ole lainkaan tai että heillä on ongelmia, ku-ten työttömyyttä, varattomuutta, sairautta, päihde-riippuvuuksia, jopa väkivaltaista käyttäytymistä, hy-väksikäyttöä ja muuta rikollisuutta, jotka estävät lap-sesta huolehtimisen. Myös nuoret itse voivat elämän-tavoillaan tai masentumisellaan aiheuttaa huostaan ot-tamisen.

Sijaishoidossa oleminen vaikuttaa nuoren koko myöhempään elämään. Huostassa olleista vain kym-nemen prosenttia suorittaa lukion, kun muista nuo-

Syrjäytyneiden 15–29 -vuotiaiden nuorten vanhempien koulutustaso verrattuna kaikkien 15–29 -vuotiaiden nuorten vanhempien koulutustasoon vuonna 2010

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

rista sen suorittaa yli puolet. Myös pitkään jatkuva ulkopuolisuus, jopa asunnottomuus, vaivaa heitä paljon enemmän kuin muita nuoria.

Huostaan otetuista nuorista suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat teini-ikässä kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat, jotka ovat olleet monessa sijoituspaikassa tai laitoshoidossa. Heistä yli kolme neljäsosa on vielä nuorina aikuisinakin vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta. Teini-ikässä laitoshoidon sijoitetuista pojista oli 23–24 -vuotiaina työttömänä tai eläkkeellä joka neljäs. Vastaavasti toinen neljäsosa laitoshoidon läpikäyneistä eli muuten ulkopuolisina, eli heistä ei ollut tietoa missään rekisterissä. (Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010: *Perhepiirissä*, KELA, OPM)

Koulutuksen puute nostaa syrjäytymisen riskiä

Työelämän aloittamisen edellytys on riittävän koulutuksen hankkiminen. Miljoonasta nuoresta noin 400 000:lla eli 40 prosentilla on vain perusasteen koulutus. Osalla nuoria koulutus on vielä kesken ja täydentyy myöhemmin. Kuitenkin vielä 30 vuoden iässä joka viides mies ja joka kymmenes nainen on vain perusasteen koulutuksen varassa. Mainetta niittänyt peruskoulujärjestelmämme ei siis onnistu ohjaamaan

joka viidettä poikaa ja joka kymmenettä tyttöä minikäänlaisiin opintoihin.

Heikko koulutus on nuorisotyöttömyyden ja muunkin syrjäytymisen tärkein selittäjä. Työllisistä pelkän peruskoulun varassa on viitisen prosenttiyksikköä vähemmän henkilöitä kuin ikäluokassa keskimäärin, kun taas työttömissä heitä on kymmenisen prosenttiyksikköä enemmän. Koulutus on tepsivä rokote työttömyyttä vastaan.

Koulutustaustan merkitys syrjäytymiseen on ilmeinen. Pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevista nuorista molemmat sukupuolet mukaan lukien syrjäytyneinä on siis 12,6 %. Kun syrjäytyneiden nuorten määrä suhteutetaan koulutustaustasta riippumatta kaikkiin 15–29 -vuotiaisiin nuoriin, on syrjäytymisprosentti kaikista ikähaarukkaan kuuluvista nuorista 5 %. Pelkän perusasteen koulutuksen varassa

Koulutus

Koko ikäluokasta (15–29) peruskoulun varassa 40 %

Vain peruskoulun suorittaneista syrjäytynyt

Miehet 15,9 %

Naiset 9,8 %

Yhteensä 12,6 %

Kaikki 15–29 -vuotiaat 5,0 %

olevien nuorten syrjäytyminen on siis yli kaksinkertaista verrattuna kaikkiin ikähaarukan nuoriin.

Kantaväestöön kuuluvilla miehillä ja naisilla sekä työttömyyden että ulkopuolisuuden riskit alkavat nousta 18 ikävuoden jälkeen, jos opiskelu- tai työpaikkaa ei löydy. Riskien summa nousee miehillä 30 %:iin heti 20 ikävuoden jälkeen. Naisilla kokonaisriski on hieman alhaisempi, runsaat 20 %. Työttömyyden riski jatkaa nousuaan 24 ikävuoden jälkeen ja lähentlee miehillä 20 %, naisilla 15 %.

Kouluttamattomien nuorten joukossa syrjäytyminen on siis todennäköisempää kuin työttömyys

joka kolmas ja naisista lähes yhtä moni kokonaan syrjässä työmarkkinoilta ja opiskelusta.

Vieraskielisten tilanne on hieman erilainen. Vieraskielisistä miehistä on työvoiman ulkopuolella olevia runsaat 20 % ja työttömiä kymmenisen prosenttia, eli heistäkin joka kolmas on syrjäytynyt. Vieraskielisistä naisista ulkopuolisina on jopa kolmannes ja työttömänä vajaan 10 % eli joka neljäs vieraskielinen nuori nainen on työelämän ja opiskelun ulkopuolella. Kulttuurierot saattavat selittää sitä, että kolmannes lapsettomistakaan maahanmuuttajataustaisista naisista ei ole työnhakijoina. Hieman karkeistaen voidaan sanoa, että maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on samantyyppinen kuin kotimaisilla kouluttamattomilla nuorilla.

Vuonna 2010 kaikkiaan 51 300 syrjäytyneestä nuoresta oli kaikkien rekistereiden tavoittamattomissa 32 500 nuorta. Työttömien nuorten määrä (18 830) on huomattavasti alhaisempi kuin muista syistä ulkopuoliseksi jääneiden. Kouluttamattomien nuorten joukos-

sa syrjäytyminen on siis todennäköisempää kuin työttömyys.

Yksi syy tähän on, että kouluttamattomilla nuorilla on hyvin rajoitettu oikeus työmarkkinatukeen ja siksi heidän ei kannata ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Työvoimahallinto katsoo, että heidän tulisi ensisijaisesti hakeutua koulutukseen. Tästä syystä monet, ehkä työhaluisetkin, jäävät ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” ja hukkuvat yhteiskunnan tutkien ulkopuolelle. Tämä johtaa siihen, että nuorten miesten ja naisten ulkopuolisuusriski on yleensä korkeampi kuin työttömyysriski.

Koulutusta vaille jääminen on varsin kohtalokasta. Työllisyys pysyy koko työiän paljon keskimääräistä alemmalla tasolla, joten työvuosia kertyy vähän, mutta työttömyysvuosia kertyy runsaasti samoin kuin muitakin poissaoloja työmarkkinoilta.

Koulutusta vaille jääminen on kohtalokasta. Työllisyys pysyy koko työiän paljon keskimääräistä alemmalla tasolla.

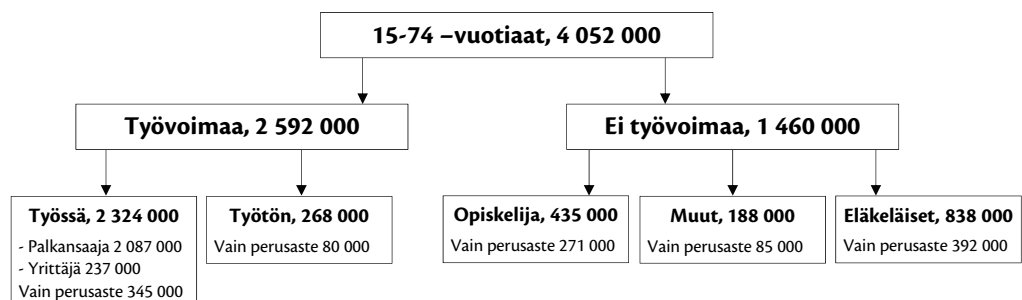
Nuoret tarvitaan töihin

Ei ole enää uutinen, että väestömme ikääntyy ja sen myötä huoltosuhte heikkenee. Uhkaava työvoimapula yhdistettynä hyvinvointiyhteiskunnan kasvaviin rahoitustarpeisiin vaatii kaikkien työikäisten ja työhön kykenevien laajaa osallistumista työmarkkinoille. Tämän lisäksi tarvitsemme lisää maahanmuuttajia paikkaamaan työmarkkinoille jäävää työvoimavajetta.

Kun taulukosta 3 tarkastelee 18–64 -vuotiasta työikäistä väestöä toiminnan, iän ja koulutusasteen mukaan selviää, että 3,3 miljoonasta 18–64 -vuotiasta on työssä noin 2,3 miljoonaa, työttömänä 270 000, opis-

Kuvio 6

Työikäisen väestön rakenne vuonna 2010 (15–74 -vuotiaat)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Taulukko 3

Väestö päätoiminnan, iän ja koulutusasteen mukaan 2010

	Yhteensä	Työlliset	Työttömät	Opiskelijat	Eläkeläiset	Muut työvoiman ulkop.
Yhteensä 15–74 -v.	4 052 050	2 323 580	268 235	434 628	837 732	187 875
18–64	3 349 939	2 306 273	267 653	251 875	352 913	171 225
18–29	809 308	475 472	61 073	206 359	10 529	55 875
30–64	2 540 631	1 830 801	206 580	45 516	342 384	115 350
65–74	505 492	17 307	0	737	484 243	3 205
Vain peruskoulu						
Yhteensä 15–74 -v.	1 173 148	344 732	80 304	271 187	391 611	85 314
18–64	725 428	338 873	79 725	89 141	148 062	69 627
18–29	211 345	76 504	18 251	81 560	7 516	27 514
30–64	514 083	262 369	61 474	7 581	140 546	42 113
65–74	251 123	5 859	0	44	242 973	2 247
Keskiaste						
Yhteensä 15–74 -v.	1 687 928	1 071 371	138 527	135 261	274 145	68 624
18–64	1 549 982	1 066 445	138 524	135 138	141 682	68 193
18–29	472 489	295 996	36 789	113 018	2 936	23 750
30–64	1 077 493	770 449	101 735	22 120	138 746	44 443
65–74	137 924	4 926	0	109	132 463	426
Korkea-aste						
Yhteensä 15–74 -v.	1 190 974	907 477	49 404	28 180	171 976	33 937
18–64	1 074 529	900 955	49 404	27 596	63 169	33 405
18–29	125 474	102 972	6 033	11 781	77	4 611
30–64	949 055	797 983	43 371	15 815	63 092	28 794
65–74	116 445	6 522	0	584	108 807	532

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

kelussa 430 000, eläkkeellä 350 000 ja muuten työvoiman ulkopuolisena 170 000. Heistä valtaosa on saanut ammatillista, jopa korkean asteen koulutusta eivätkä he kaikki ole edes iäkkäitä. Voisi kuvitella, että ainakin työttömät ja kotona oleskelevat, koulutetut olisi pyrittävä saamaan työmarkkinoille, kun työvoimapula uhkaa. Vain pieni osa heistä on yli 55- tai yli 50-vuotiaita, joita voidaan pitää iäkkäinä. Reserviä siis on ja sitä vahvistaa vuosittainen 10 000 työikäisen maahanmuuttajan muuttovoitto.

Korkea työllisyys lisää työvuosia ja pidentää työuraa

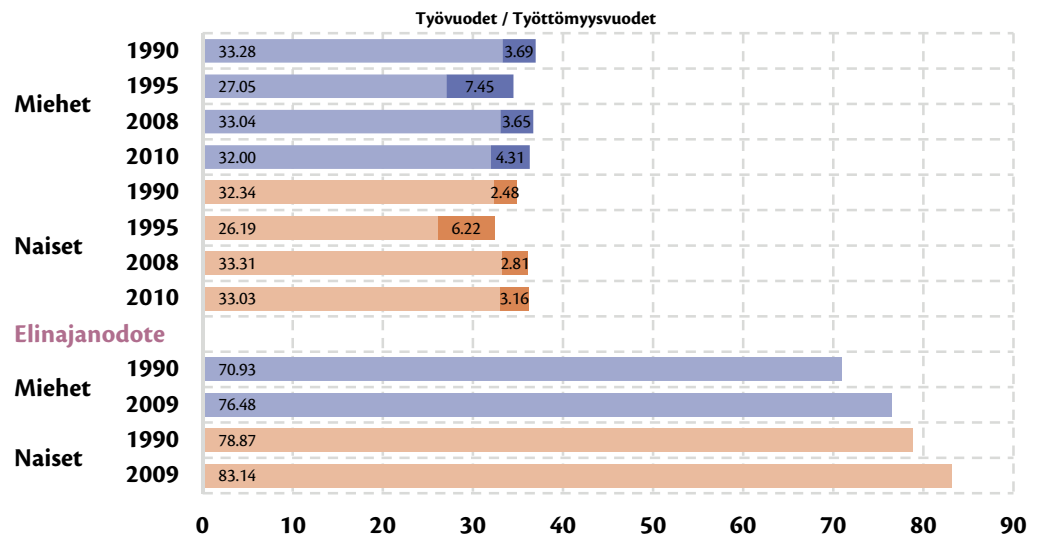
Kun tunnetaan työllisyysasteet jokaisessa yhden vuoden ikäryhmässä vuosittain, voidaan niiden perusteella laskea eri ajankohdille kertyvä työvuosien odote. Tällainen odote sisältää oletuksen, et-

tä nykyiset vuoden 2010 työllisyysasteet säilyvät samoina koko työiän eli 18:sta 64 vuoteen. Odotearvot lasketaan erikseen miehille ja naisille, jokaiselle yhden vuoden ikäryhmälle. Aivan samalla tavalla lasketaan vastasyntyneille lapsille eliniän odotearvo vuosittain. Kuolleisuuden vaikutusta ei seuraavissa työvuosien odotearvojen laskelmissa ole otettu huomioon, se pudottaisi työvuosiodotetta miehillä noin vuodella ja naisilla noin puolella vuodella.

Kuten kuviosta 7 näkyy, vuonna 1995 eli lama-vaiheen päätöstilanteessa miesten työvuosien odotettu kertymä oli keskimäärin 27 vuotta ja naisten 26 vuotta. Tämä olisi tarkoittanut, että miehet olisivat olleet töissä noin 37 % elinajastaan ja naiset noin 33 %. Vuoteen 2010 mennessä työvuosien odotearvo oli noussut miehillä lähes viidellä vuodella ja naisilla miltei seitsemällä vuodella. Työvuosien osuus vuoden 2009 elinajanodotteesta oli miehillä noussut 41 %:iin ja naisilla 40 %:iin. Taustalla tässä nousussa on työttö-

Kuvio 7

18-vuotiaan työ- ja työttömyysvuosien odotearvo 1990–2010 sekä elinajanodote

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

myyden aleneminen ja iäkkäiden työhön osallistumisen nopea kasvu.

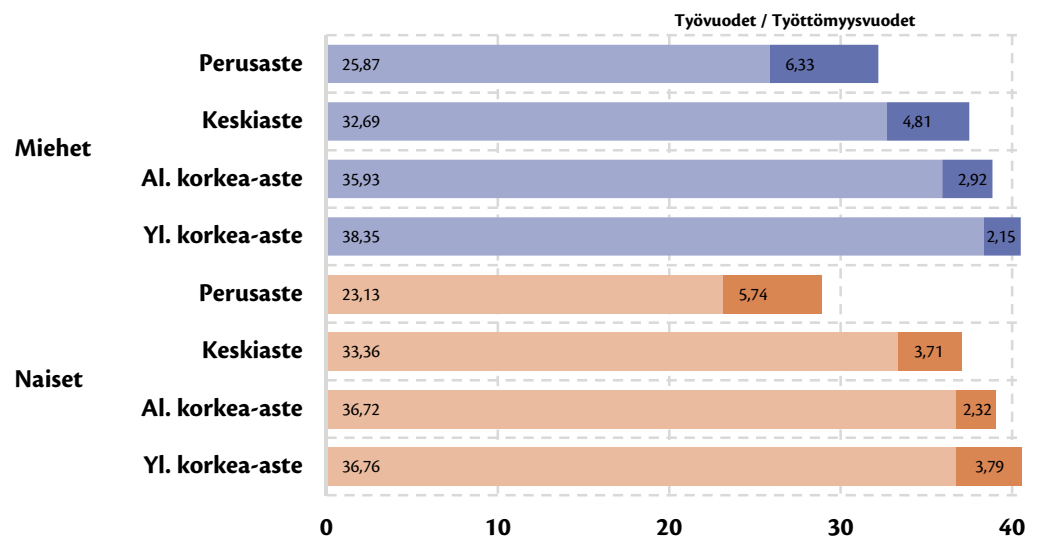
Työttömyysvuosien odotearvo oli vuonna 2010 miehillä 4,3 vuotta ja naisilla 3,2 vuotta. Tärkeätä on kuitenkin huomata, että elinajasta suurin osa käytetään muuhun kuin ansiotyöhön. Syntymäkohortin todellinen elinaika saadaan selville vasta, kun kohortti on kokonaan kuollut. Tällä hetkellä alkaa olla selvillä vuosina 1910–1920 syntyneiden keskimääräinen elin-

aika. Todellinen elinaika on yleensä selvästi pidempi kuin syntymähetken estimaatti, sillä kuolleisuus jatkaa alenemistaan syntymähetken jälkeenkin.

Kuviossa 8 työvuosiodotteet on laskettu eri koulutusasteille. Lukuihin tulee hiukan harhaa sen vuoksi, että nuoren koulutus täydentyy iän karttuessa, noin 30 vuoden ikään tultaessa. 18-vuotiailla voi olla vain perusasteen tai korkeintaan keskiasteen koulutusta, ja korkean asteen koulutusta alkaa ilmaantua vasta

Kuvio 8

18-vuotiaan työ- ja työttömyysvuosien odotearvo vuonna 2010 koulutusasteen mukaan

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

20 ikävuoden jälkeen. Suuri osa yliopistotutkinnoista suoritetaan yli 25-vuotiaina. Kun laskee työvuosien odotearvoja eri koulutustasoille, niin esimerkiksi ikävälillä 18–24 suuri osa myöhemmin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittavista on keskiasteen (yliopilastutkinto) suorittaneena alemmassa luokassa nostamassa tämän ryhmän työllisyyttä ja työvuosikertymää.

Keskiasteen tutkinto nostaa miesten työvuosiodotetta kuudella ja naisten yhdeksällä vuodella

ovat hyvin selviä. 18-vuotiaalla miehellä, joka ei koskaan suorita muuta kuin perusasteen tutkinnon, kertyy työvuosia keskimäärin 25. Naisille vielä vähemmän, 23. Eron selittää naisten perhevapaiden käyttö.

Keskiasteen tutkinto nostaa miesten työvuosiodotetta kuudella ja naisten yhdeksällä vuodella. Ammattikorkeakoulu tai yliopiston alempi korkeakoulututkinto nostaa miesten työvuosia vielä miltei neljällä ja naisten kolmella keskiasteen yläpuolelle. Ylempi korkeakoulututkinto (ml. tutkijakoulutus) lisää miehille edelleen 3,5 vuotta ja naisillekin vuoden työuraa. Miehillä perusasteen ja ylemmän korkeakoulututkinnon ero työvuosissa on 13 vuotta ja naisilla 10 vuotta. Tämä ei siis tarkoita eroa eläköitymisissä, vaan työssäoloajan erotusta.

Tämä tarkastelu ei siis lainkaan tue väitettä, että pidemmälle opiskelevalla työelämään jää vähemmän

työvuosikertymää.

Vaikka tällaista harhaa jää lukuihin mukaan, niin siitä huolimatta erot

aikaa kuin niillä, jotka työllistyvät suoraan peruskoulusta. Syynä voi olla korkeammin koulutettujen vaakaammat työsuhteet ja harvemmat työttömyysjaksot. Myös työuraa lyhentävät työkyvyttömyyseläkkeet ovat yleisimpiä alemmilla koulutustasoilla. Työurien piteneminen on nopeinta kaikkein korkeimmilla koulutustasoilla, sillä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet saavuttavat jo miltei 63 vuoden eläkeiän. Ilman vuoden 2009 taantumaa se olisi ehkä jo ylitettykin.

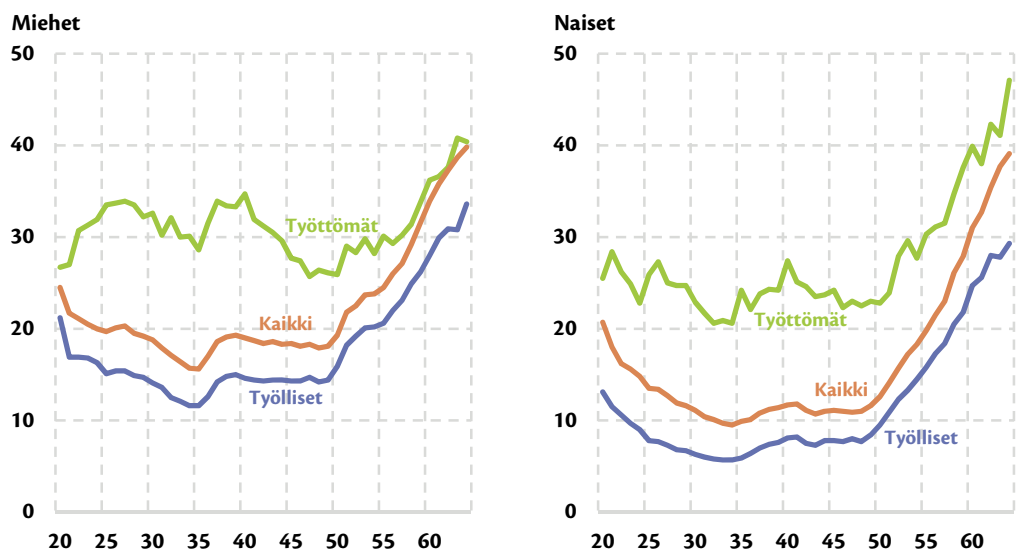
Kuviossa 8 näkyy selvästi myös se, miten heikoimmin koulutetut kantavat suurimman vastuun työttömyydestä. Peruskoulun varaan jäänyt mies voisi nykytyöttömyyden vallitessa odottaa urallaan noin seitsemää työttömyysvuotta ja nainenkin lähes kuutta. Korkean asteen tutkinto pudottaa työttömyysvuosien odotearvon miehillä ja naisilla noin kolmasosaan. Kaikilla koulutustasoilla naisten työttömyys on hieman alempaa kuin miesten.

Miten käy kouluttautumattomien myöhemmin työmarkkinoilla?

Työttömistä miehistä joka kolmas on suorittanut vain peruskoulun, työllisistä miehistä vain peruskoulun on suorittanut noin 15 %. Naisilla kouluttautumattomien osuudet ovat alempia, kouluttautumattomia on runsaat parikymmentä prosenttia työttömistä ja kymmenen prosenttia työllisistä.

Kuvio 9

Vain peruskoulun suorittaneiden osuus ikäluokittain vuonna 2010, %

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Noin 50:n ikävuoden jälkeen vain peruskoulun suorittaneiden osuus kasvaa sekä työttömillä että työllisillä, koska vanhemmilla ikäluokilla ammatillinen koulutus oli harvinaisempaa. Naistyöttömistä yli 40 prosenttia on perus- tai kansakoulunkäyneitä ja miehistä miltei yhtä paljon.

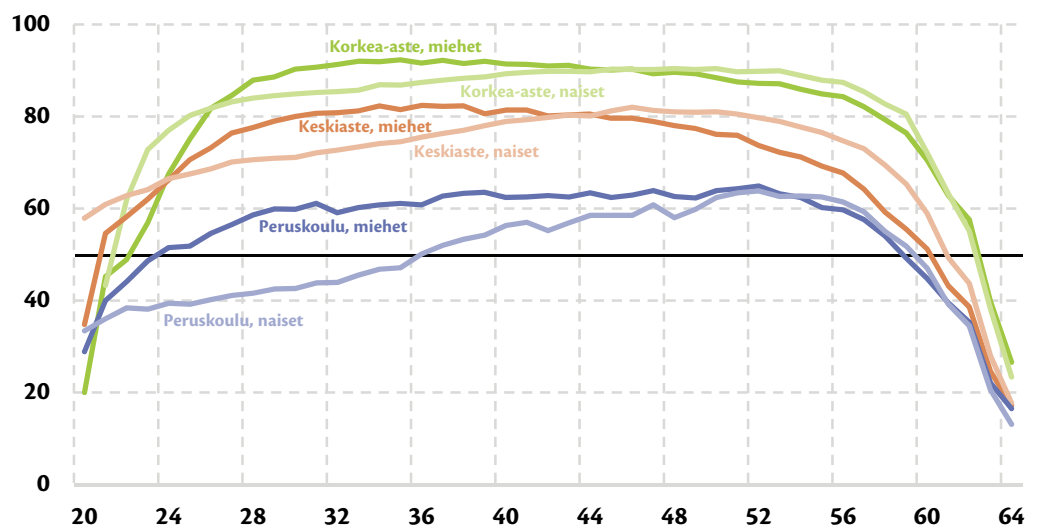
Kuviossa 9 näkyy, miten naisten kouluttautuminen on yleistynyt ja ohittanut miesten tason. Noin 60 vuoden ikäisistä naisista ja miehistä suunnilleen sama osuus on suorittanut vain perusasteen, mutta kaikis-

sa nuoremmissa ikäluokissa vain peruskoulun varassa olevia naisia on selvästi vähemmän kuin miehiä. Yli 57-vuotiaista työttömistä on miehiä 26 000 ja naisia 21 000. Heistä vain peruskoulun suorittaneita miehiä on noin kolmannes (9 000) ja naisia reilu kolmasosa (8 000). Työttömyysputkessa olevista miehistä ja naisista lähes kahdella kolmasosalla on siis ammatillinen tutkinto.

Pelkän peruskoulun varaan jäämisellä on kauaskantoisia seurauksia. Vain perusasteen suorittaneiden

Kuvio 10

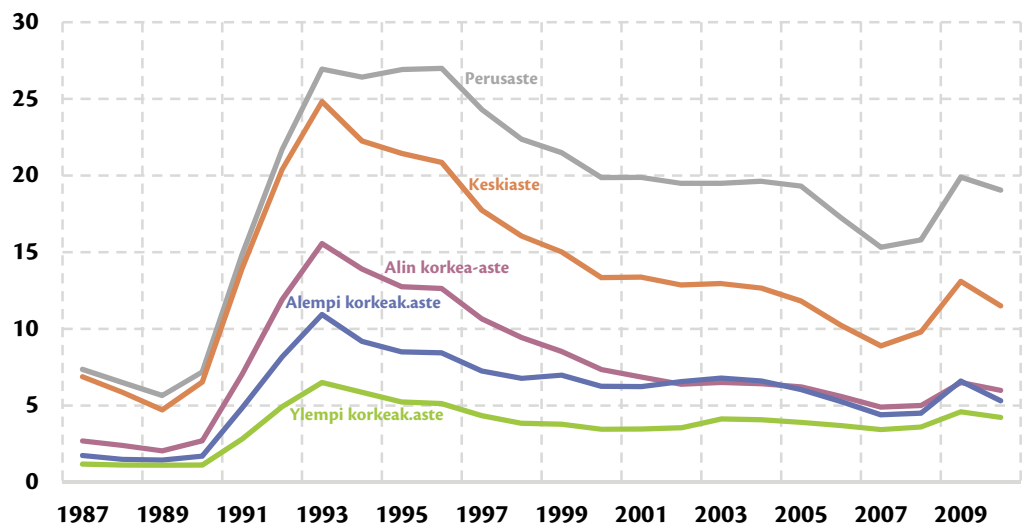
Miesten ja naisten työllisyys koulutusasteen ja iän mukaan vuonna 2010, %

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Kuvio 11

Työttömyysasteet koulutustason mukaan vuosina 1987–2010, %

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

työllisyysaste nousee parhaimmillaankin vain 60 prosenttiin, työttömyys on tavallista, samoin kuin muut katkot työsuhteiden välillä.

Pelkän peruskoulun varassa olevista naisista suuri osa jää kotitöihin ja lapsia hoitamaan. Heikosti kou-

Vuonna 2010 vain peruskoulun suorittaneiden työttömyysaste oli lähes 20 %, keskiasteen suorittaneilla noin 12 % ja korkean asteen suorittaneilla noin 5 %

lutettujen naisten todennäköinen palkkaodote ei välttämättä paljon poikkeaa mahdollisesta tulonsiirtojen summasta eli hoitotuesta, asumistuesta, päivähoito-

kulujen säästöstä, toimeentulotuesta jne. Kotiin jääminen voi matalapalkka-aloilla olla kilpailukykyinen ratkaisu. Keskiasteen tutkinto nostaa työllisyysastetta 10-20 prosenttiyksikköä miehillä ja 20 prosenttiyksikköä naisilla jo nuorella iälläkin. Korkean asteen tutkinto nostaa miesten työllisyyttä vielä runsaat kymmenen prosenttiyksikköä ja naisten työllisyyttä jopa 15 prosenttiyksikköä. Korkean asteen tutkinnon suorittaneet miehet ja naiset saavuttavat 90 %:n työllisyysasteen, kun keskiasteen suorittaneiden työllisyystaso on parhaimmillaan 80 % ja perusasteen suorittaneiden 60 %.

Maahanmuuttajien työllisyystaso on sama kuin kantaväestöön kuuluvilla vain perusasteen tutkinnon suorittaneilla. Naiset saavuttavat huipputyöllisyytensä kymmenen vuotta miehiä myöhemmin, koska äitiys-

lomat ja perhevapaat vaikuttavat naisten työllisyyteen 25-40 vuoden iässä.

Kuviossa 10 on näkyvillä 50 prosentin työllisyysraja, joka antaa karkean estimaatin työn aloittamisiästä ja työn lopettamisiästä. Erikoista on se, että keskiasteen ja korkean asteen tutkinnon suorittaneet aloittavat aikaisemmin työelämässä kuin pelkän perusasteen tutkinnon suorittaneet. Korkeimmin koulutetut jatkavat työssä pisimpään, jopa 63 vuoden ikään, kun taas perusasteella lopetetaan keskimäärin 59 vuoden iässä. Iäkkäämpiä maahanmuuttajia on työelämässä melko vähän ja heidän työuransa päättyy jo 57 vuoden tienoilla.

Työttömyys on aina ollut ensisijaisesti heikosti koulutettujen ongelma. Vuonna 2010 peruskoulun suorittaneiden työttömyysaste oli lähes 20 %, kun keskiasteen koulutuksen suorittaneilla se oli noin 12 % ja korkean asteen koulutuksen suorittaneilla noin 5 %. Koulutustasojen erot ovat hyvin vakaita.

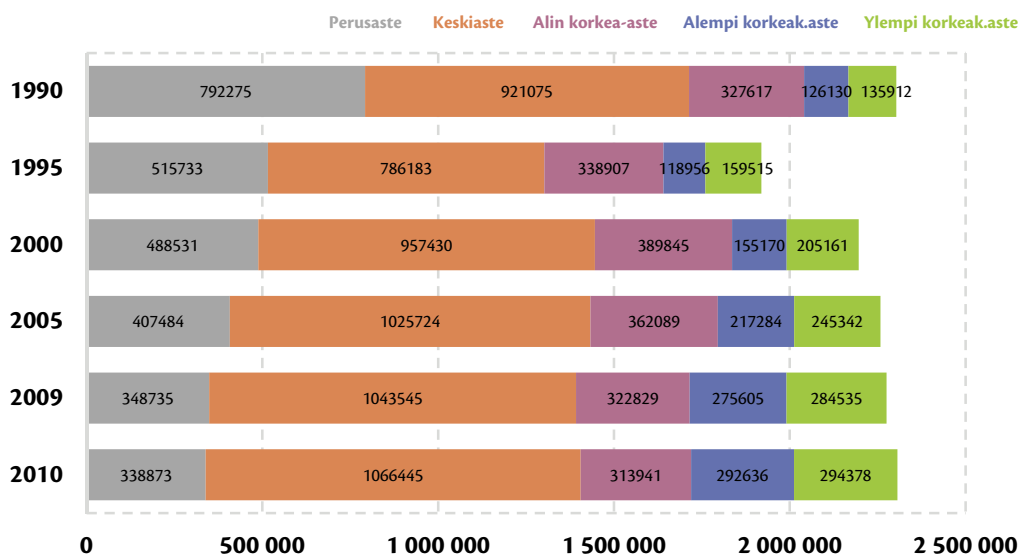
Miksi heikosti koulutetut eivät saa töitä?

Miksi heikosti koulutetut eivät saa töitä? Siksi, että heikosti koulutetun työvoiman kysyntä on romahtanut. Lisäksi heikosti koulutettujen työpaikoista kilpailevat maahanmuuttajat.

Matalan koulutuksen työpaikoista voi olla jopa kaikkein kovin kilpailu. Koko maan työpaikkojen lu-

Kuvio 12

Työpaikkojen määrä koulutusasteen mukaan vuosina 1990-2010

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

kumäärä oli vuonna 2010 vain 3 000 suurempi kuin vuonna 1990. Työpaikkarakenteessa on kuitenkin tapahtunut suuria muutoksia. Perusasteen työpaikkojen määrä on vähentynyt 453 000:lla, keskiasteen kasvanut 145 000:lla ja alin korkea-aste vähentynyt 14 000:lla (entinen opistotaso, joita ei enää valmistu). Alemman korkeakouluasteen työpaikkojen määrä on kasvanut 167 000:lla ja ylempään korkeakouluasteen 158 000:lla.

Lama- ja taantumavaiheissa työnsä menettävät tavallisimmin heikosti koulutetut. Perusasteen koulutusta vastaavien työpaikkojen määrä on vähentynyt keskeytyksettä 20 vuotta, mutta esimerkiksi ammatikoulutusta vaativat työpaikat ovat vähentyneet vain pahimpina lamavuosina. Osa heikosti koulutettujen työpaikkojen vähenemisestä johtuu eläkkeelle siirtymisestä. Suurten ikäluokkien koulutustaso jäi paljon nuoria ikäluokkia heikomaksi ja kun he nyt siirtyvät työttömyysputkeen tai eläkkeelle, katoaa heidän työ-

Työpaikkarakenteessa on tapahtunut suuria muutoksia, heikosti koulutetun työvoiman kysyntä on romahtanut

paikkansa. Jos korvaaja tarvitaan, on hänen koulutusvaatimuksensa yleensä korkeampi kuin mitä pois lähteneen koulutus oli. Näin tapahtuu työvoiman koulutusrakenteen muutos, työvoimassa jo olevien koulutustaso ei juuri nouse enää opiskeluvaiheen jälkeen.

Korkeimmin koulutettujen työpaikkamäärä on kasvanut keskeytyksettä, jopa pahimpina lama-vuosina 1990-luvulla. Yksi selitys on, että heikosti koulutettuja miehiä toimii paljon suhdanneherkillä toimialoilla kuten vientiteollisuudessa ja rakentamisessa. Korkeasti koulutetut ovat useammin töissä palvelusektorilla ja varsinkin julkisissa palveluissa, joissa suhdannevaihtelut vaikuttavat vähemmän. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa ja opetuksessa lähes kaikilla työllisillä on korkean asteen tutkinto.

Työtön voidaan työllistää, pudonnutta ulkopuolista ei

Syrjäytyneiden ydinryhmä, ”hukkuneet” 32 500 nuorta, on löydettävä pikaisesti. Työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneisiin syrjäytyneisiin nuoriin verrattuna hukkuneiden asema on vakavampi. Työttömät nuoret voidaan ohjata toimiviksi todettujen työllistämistoimenpiteiden piiriin – heitä voidaan auttaa. Hukassa olevien auttaminen on paljon vaikeampaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö kouluttaa työttömiä ja ohjaa heitä sijoitustoihin. Työllistämistoimenpiteisiin

osallistuneiden menestys työmarkkinoilla on selvästi parempi kuin niihin osallistumattomilla. Työllistämistoimenpiteisiin osallistuneista noin puolet työllistyy avoimille työmarkkinoille eli normaaleihin työsuhteisiin viiden vuoden seurantajakson aikana.

Työllistämistoimenpiteisiin osallistuneet suorittivat enemmän tutkintoja kuin muut työttömät tai ulkopuoliset. Toimenpiteiden piirissä olleista 27 % suoritti viiden vuoden aikana tutkinnon, kaikista työttömistä ja ulkopuolisista puolet tästä määrästä.

Työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuneista miehistä lähes 60 % oli työssä seurantajakson päättyessä. Naisista työssä oli 40–50 %. Tämän lisäksi naisista jopa 20 % oli työmarkkinoiden ulkopuolella hoitamas- sa omia lapsiaan. Työllistämistoimenpiteisiin osallistuneista naisista oli viiden vuoden jälkeen ulkopuolisina tai työttöminä enää 23 %.

Osalla työllistämistoimenpiteissä olleista opiskelu vielä jatkuu. Jos opiskelu johtaa tutkintoon, niin tutkinnon suorittaneiden osuus nousee 33 %:iin, kun se muilla ulkopuolisilla jää 20 %:iin. Työllistämistoimenpiteillä näyttäisi siis olevan positiivinen vaikutus työttömien työllistymisessä. Ne myös edistävät opiskelua ja tutkinnon suorittamista. Naiset hyötyvät niistä hieman enemmän kuin miehet.

Työllistämistoimiin osallistuneista työttömistä ja ulkopuolisista naisista jää toimenpiteitä edeltävään tilaan 10 prosenttiyksikköä vähemmän henkilöitä kuin miehistä ja naiset suorittavat tutkintoja 6–7 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehet.

Onko kerran syrjäytynyt aina syrjäytynyt?

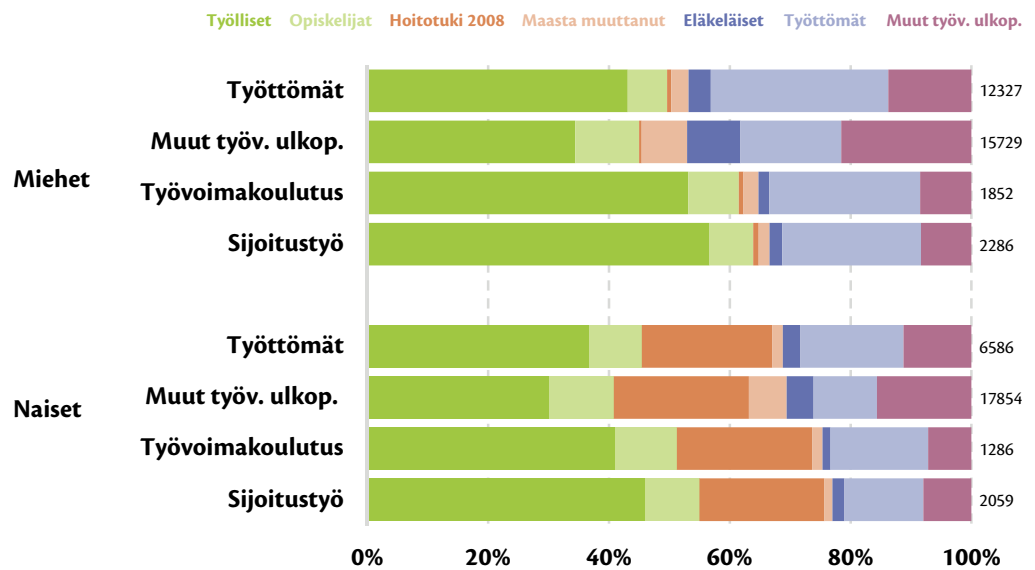
Syrjäytyneiden nuorten joukko muuttuu koko ajan. Pysyvästi syrjäytyminen koskee joka kolmatta.

Syrjäytyneiden joukosta poistuu nuoria opiskelemaan ja työelämään. Monet, varsinkin ulkopuolelle jääneet maahanmuuttajat lähtevät maasta. Maahanmuuttaneista joka viides muuttaa myöhemmin takaisin alkuperäiseen kotimaahansa tai kolmanteen maahan. Lisäksi ulkopuolisia naisia siirtyy perhevapaille. Noin 10–15 prosenttia syrjässä olevista poistuu joukosta vuosittain. Aluksi poistuneiden osuus on suurimmillaan ja alenee seuraavina vuosina. Viiden vuoden kuluttua syrjässä olleista on edelleen samassa tilassa noin kolmannes.

Työllistämistoimenpiteisiin osallistuneista noin puolet työllistyy viiden vuoden seurantajakson aikana

Kuvio 13

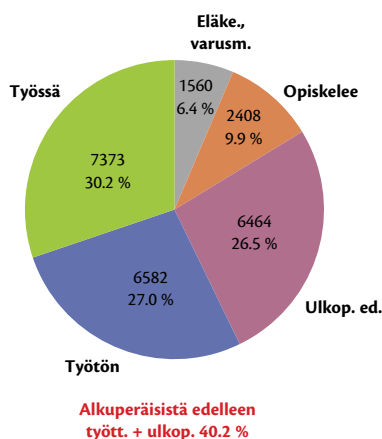
Vuoden 2003 työttömien, ulkopuolisten, sijoitustyössä ja työvoimakoulutuksessa olleiden toiminta vuonna 2008

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Kun syrjässä olevien joukko pysyy vuodesta toiseen lähes samansuuruisena, tulee poistuvien syrjäytyneiden tilalle suurin piirtein yhtä paljon uusia nuoria. Syrjäytyneiksi joutuu peruskoulunsa päättäneitä, huostassa olleita, opintonsa keskeyttäneitä ja maahanmuuttajia. Kouluttamattomien työttömien syrjäytyneiden nuorten joukko muuttuu suhdannetilanteiden mukaan, mutta muuten työvoiman ulkopuolella olevien nuorten määrä on melko vakaa ja sitä kasvattavat eniten maahanmuuttajat.

Kuvio 14 Vuoden 2005 ulkopuolisten ja työttömien toiminta 2010

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Vuonna 2005 kouluttamattomia, ulkopuolisia ja työttömiä, mutta ei-hoitovapaalla olevia nuoria oli vuoden 2005 työssäkäyntitilastossa yhteensä 32 400 henkilöä. Heidät poimittiin uudelleen esiin vuoden 2010 työssäkäyntitilastosta ja katsottiin mikä heidän tilanteensa oli viisi vuotta myöhemmin, mihin he olivat päätyneet. Ikä määriteltiin vuonna 2005, joten vuonna 2010 syrjässä olleet olivat viisi vuotta vanhempia. Vuonna 2010 heistä oli:

- Tutkinnon suorittaneita: 4 300.
- Edelleen opiskelemassa: 2 400.
- Maasta lähteneitä (tai kuolleita): 2 100.
- Perhevapaille siirtyneitä: 1 700.
- Töihin päässeitä: 7 400.
- Armeijassa tai työkyvyttömyyseläkkeellä: 1 600.
- Työttömänä: 6 600.
- Muuten työvoiman ulkopuolella: 6 500.

Edelleen syrjäytyneenä oli siis yhteensä 40 prosenttia alkuperäisestä joukosta. Viiden vuoden aikana ennallaan pysyneilläkin on voinut olla päättäneitä työttömyys- ja työ- ja opiskelujaksoja. Viiden vuoden kulluttua vähemmistö alkuperäisistä ulkopuolisista on samassa tilassa ja enemmistö, 60 prosenttia, on siirtynyt pois joukosta. Poistuminen on vilkkainta nuoremmilla ja naisilla todennäköisempää kuin miehillä. Nuoret suorittavat enemmän tutkintoja, opiskelevat enemmän ja muuttavat enemmän muihin maihin. Maasta poistuneista puolet oli ulkomaalaistaustaisia.

Viite

¹ Työssäkäyntitilasto on totaalitylasto, johon kerätään yksityiskohtaiset tiedot kaikkien maassa asuvien henkilöiden kaikista toiminnoista, kuten työsuhhteista, työttömyydestä, opiskelusta, eläkeläisyydestä sekä varusmiespalvelusta. Jokaisella henkilöllä on tietueellaan laajat demografiset tiedot sekä koulutus- ja tulotiedot.

Muistiinpanoja

Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkkinä on analyttisyys ja tarvittaessa provokatiivisuuskin.

EVA selvittää ja arvioi yrityksille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä kehityssuuntia. Rajut ja nopeat kansainväliset muutokset asettavat koko yhteiskunnalle ja yritysten toiminnalle painavia vaatimuksia. EVAn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen vallitsevista ilmiöistä sekä tuoreiden näkökulmien saattaminen yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomen rooli kansainvälisessä toimintaympäristössä ja suomalaisten hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn kehittäminen ovat keskeisiä kysymyksiä EVAn toiminnassa. Elinkeinoelämän omassa piirissä EVA pyrkii aikaansaamaan jatkuvaa keskustelua yritysten muutostarpeista.

Lisätietoja: www.eva.fi

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVAn julkaisemat EVA analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat toimenpide-ehdotuksia. Analyysien kirjoittajat vastaavat esitetystä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

Analyysit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta www.eva.fi.